

มหันตภัยจากการจับเด็กเขย่าอย่างรุนแรง Shaken Baby Syndrome

ยูนี พงศ์จตุรวิทย์*

Yune Pongjaturawit

“เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” คำกล่าวนี้ยังคงเป็นจริงอยู่เสมอ ดังนั้นเด็กจึงเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต แต่เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจนั้น เด็กต้องอาศัยการเลี้ยงดูจากผู้ใหญ่เป็นเวลานานหลายปี จึงจะสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ฉะนั้นการเลี้ยงดูและการอบรมเด็กจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการที่จะทำให้เด็กมีสุขภาพกายและใจดีเต็มที่ตามศักยภาพสูงสุด (maximum potential) ของเด็กแต่ละคน การที่จะเป็นเช่นนี้ได้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องสามารถเลี้ยงดูและอบรมเด็กได้อย่างเหมาะสม (นงพงา ลิ้มสุวรรณ, 2530 : 56) อย่างไรก็ตามมักมีผู้กล่าวอยู่เสมอว่า ไม่มีสิ่งใดประเสริฐไปกว่าการได้เป็นพ่อแม่คน แต่การเป็นพ่อแม่ใครสักคนก็ไม่ใช่ง่ายเช่นเดียวกัน เพราะการเลี้ยงดูและอบรมเด็กมักจะทำให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเกิดความเครียดได้ตลอดเวลา พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงไม่ต้องรู้สึกผิด (guilty) ที่มีอารมณ์โกรธหรือรังตะโกนเสียงดังบ้าง ในขณะที่เลี้ยงดูเด็ก แต่สิ่งหนึ่งที่ท่านไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง คือการจับเด็กเขย่าอย่างรุนแรง (shaking) เพราะอาจจะทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บเพียงเล็กน้อยจนถึงขั้นรุนแรงได้

เช่น อาเจียน (vomiting) ชัก (seizure) ง่วงซึม (lethargy) เลี้ยงไม่โต (failure to thrive) เลือดออกในเรตินาหรือสมอง (retina or cerebral hemorrhage) ตาบอด (blindness) มีปัญหาในการเรียนรู้ (learning problems) หรือหมดสติ (coma) เป็นต้น

การได้รับบาดเจ็บที่เกิดขึ้นจากการจับเด็กเขย่าอย่างรุนแรงนี้ ทางกุมารเวชศาสตร์เรียกว่า Shaken baby syndrome (SBS) ถือว่าเป็นภาวะที่เด็กได้รับผลกระทบทางร่างกายและจิตใจ จากการถูกทำร้ายร่างกายอย่างตั้งใจ (Child abuse) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ

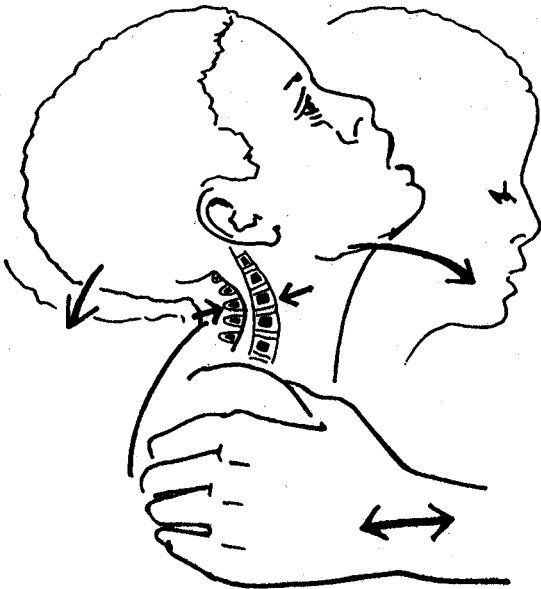
1. Physical abuse
2. Sexual abuse
3. Neglected
4. Emotional abuse

SBS จัดอยู่ในกลุ่มของ Physical abuse (อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์, 2541 : 73) มักพบโดยทั่วไปในทารกแรกเกิดที่มีอายุน้อยกว่า 1 ปี แต่อาจพบได้ในเด็กอายุมากกว่า 2 ปีขึ้นไป (Rudolph, 1996 : 2125) สาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้เด็กถูกทำร้ายร่างกายมักเกิดจากพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูเด็กที่มีความเครียดได้รับความกดดันทางสังคม การเจ็บป่วยทางกายและ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลแม่และเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จิตใจ หรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็ก นอกจากนี้อาจพบว่า ลักษณะของเด็กเองจะเป็นตัวกระตุ้น เช่น เด็กที่ร้องไห้อย่างมาก ทำให้การเลี้ยงดูยากกว่าเด็กปกติทั่วไป จึงเป็นสาเหตุทำให้พ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดู เกิดอารมณ์โกรธแล้วระงับอารมณ์ไม่อยู่ จึงจับตัวเด็ก เขย่าอย่างรุนแรงเพื่อให้เด็กหยุดร้อง ซึ่งอาจทำให้เด็ก เกิด SBS ได้

สำหรับกลไกของการเกิดการได้รับบาดเจ็บ (mechanism of injury) ใน SBS นี้เป็นการยากที่จะอธิบายได้อย่างครอบคลุม เพราะเด็กมักจะไม่ได้ถูกกระทำเพียงครั้งเดียว แต่อาจกล่าวโดยสรุปว่า กลไกของการเกิด SBS เกิดขึ้นเนื่องจากทารกหรือเด็กมีกล้ามเนื้อที่คออ่อนแรงกว่าเมื่อเทียบกับกล้ามเนื้อในส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย ทำให้ความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของคอและศีรษะไม่ได้ เมื่อถูกจับตัวเขย่าอย่างรุนแรงจึงทำให้ศีรษะเคลื่อนไปข้างหลังอย่างง่าย ทำให้เส้นเลือดดำในสมอง (cerebral veins) ฉีกขาดได้ (ดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 : การเกิด Shaken baby syndrome (Handley and et.al, 1989 : quoted in Chiocca, 1995 : 34)

ดังนั้นถ้าพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูพบว่าเด็กมีอาการ ร้องไห้อย่างมาก และไม่มีที่ท่าว่าจะหยุดร้อง พ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูควรจะหาสาเหตุของการร้องไห้นั้น ซึ่ง อาจเกิดขึ้นจากเด็กมีอาการดังต่อไปนี้

1. หิวนม
2. เหนื่อยล้า
3. เปียกแฉะ เช่น ถ่ายปัสสาวะ
4. ไม่สุขสบาย เช่น นอนเบื่อนปัสสาวะหรือ อุจจาระ
5. ทุกข์ใจ ไม่เป็นสุข เช่น ถูกมัดหรือแมลงกัด
6. ไข้หวัด ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว

โดยทั่วไปแล้วในเด็กปกติ เด็กจะร้องไห้อยู่ ระยะเวลาหนึ่ง (โดยประมาณไม่เกิน 3 ชั่วโมงต่อวัน) และเด็กจะดีขึ้นหรือหยุดร้องเมื่อพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดู อุ้มหรือกอดรัด นอกจากนี้ยังมีวิธีการปฏิบัติอื่น ๆ ที่จะ ช่วยให้เด็กหยุดร้องให้ได้ดังนี้

1. ให้ดูดขวดนมหรือขวดน้ำ
2. นวดและคลึงกล้ามเนื้อเบา ๆ
3. อุ้มเดินโดยให้ตัวเด็กแนบชิดกับอกผู้อุ้ม เด็ก จะได้ยินเสียงการเต้นของหัวใจของผู้อุ้ม
4. อุ้มพาเดินในบริเวณที่มีอากาศสดชื่น
5. พุดคุยหรือร้องเพลงให้ฟัง
6. ห่อเด็กด้วยผ้าห่อที่อ่อนนุ่ม

อย่างไรก็ตามถ้าปฏิบัติตามวิธีการดังกล่าว ข้างต้นแล้วไม่ได้ผล เด็กยังคงร้องไห้ สิ่งที่เรา ควรปฏิบัติต่อไปคือ ให้ห่อเด็กด้วยผ้าห่อเด็กที่นุ่ม ๆ แล้ว วางเด็กไว้ในเตียงเด็ก (crib or bed) ที่ปลอดภัยแล้ว พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรจะไปสงบสติอารมณ์หรือ ความเครียดที่เกิดขึ้น โดยอาจจะพุดคุยหรือโทรศัพท์ ปรึกษากับญาติ เพื่อน หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการ ดูแลเด็กได้แก่ แพทย์ พยาบาล หรือนักจิตวิทยา เป็นต้น แล้วจึงกลับมาดูแลเด็กต่อแต่อย่าใช้อารมณ์ โดยการจับเด็กเขย่าอย่างรุนแรง

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า เด็กที่ได้รับบาดเจ็บจากการถูกจับเขย่าอย่างรุนแรง หรือเรียกว่า Shaken baby syndrome นั้น พบว่า เป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจเด็กอย่างมาก ซึ่งในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญและมีการศึกษาถึงกลุ่มอาการดังกล่าวอย่างมากมายรวมถึงการป้องกันและดูแลรักษาที่ถูกต้อง แต่สำหรับในประเทศไทยการศึกษาหรือการรายงานเด็กที่ได้รับบาดเจ็บในกลุ่มนี้ยังมีน้อยมาก อาจเนื่องมาจากกฎหมายหรือสิทธิในการคุ้มครองเด็กของไทยยัง

ไม่ครอบคลุมพอ ดังนั้นพยาบาลจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ เพื่อป้องกันการเกิด SBS โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเกิด SBS แก่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูซึ่งจะต้องระวังไม่จับเด็กเขย่าอย่างรุนแรงไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตามและควรจะประคองศีรษะเด็ก (โดยเฉพาะในทารก) ตลอดเวลาในขณะที่อุ้ม จับลุกขึ้นหรือเวลาเล่นกับเด็ก รวมทั้งต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวิธียุติความเครียดของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เมื่อเด็กมีอาการร้องไห้อย่างมากด้วย

บรรณานุกรม

นางพงา ลิ้มสุวรรณ. (2530) จิตวิทยาการเลี้ยงดูเด็ก. ในวันเพ็ญ บุญประกอบ และอำพล สุอำพัน (บรรณาธิการ), *จิตเวชเด็กสำหรับกุมารแพทย์*. หน้า 55-61. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. (2541). Physical abuse. ในธีรชัย ฉันทโรจน์ศิริ และคณะ (บรรณาธิการ), *คู่มือกุมารเวชศาสตร์ฉุกเฉิน*. หน้า 73-75. กรุงเทพฯ : บริษัท สวิชาญการพิมพ์ จำกัด.

Chiocca, E.M. (1995) Shaken Baby Syndrome : A Nursing Perspective. *Pediatric Nursing*, 21 (1), (Jan-Feb), 33-37.

Rudolph, A.M., Hoffmam, J.I.E. and Rudolph, C.D. *Rudolph's Pediatrics*. (20th ed). USA.: Appleton & Lange Company.